

लोक सेवा आयोग
नेपाल कृषि सेवा, प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, फिसरिज, एगू. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स,
एगू. इको.एण्ड मार्केटिङ्ग, भेटेरिनरी र लाइभस्टक पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह,
राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक
परीक्षाको पाठ्यक्रम

परीक्षा योजना (Examination Scheme)

१. यस पाठ्यक्रमलाई दुई भागमा विभाजन गरिएको छ ।

भाग	परीक्षा	विषय	अङ्क भार	प्रश्न संख्या	समय	परीक्षा प्रणाली	पूर्णाङ्क	उत्तीर्णाङ्क
१	लिखित	खण्ड (क) सामान्य विषय (सबै समूहका लागि अनिवार्य)	५०	२५	४५ मिनेट	वस्तुगत बहुउत्तर	१००	४०
		(खण्ड ख) समूह सम्बन्धी विषय (प्रत्येक समूहका लागि छुट्टाछुट्टै)	५०	२५				
२	अन्तर्वार्ता						२०	

२. पाठ्यक्रमको कुनै खण्डमा एकाइ र प्रश्न संख्या छुट्याइएकोमा सोही वमोजिम र यसरी नछुट्याएकोमा यथासम्भव सबै एकाइबाट प्रश्नहरू सोधिनेछन् ।
३. लिखित परीक्षाको माध्यम भाषा नेपाली वा अंग्रेजी अथवा नेपाली र अंग्रेजी दुवै हुनसक्नेछ ।
४. वस्तुगत बहुउत्तर (Multiple Choice) प्रश्नहरूको उत्तर सही दिएमा प्रत्येक सही उत्तर बापत २ (दुई) अङ्क प्रदान गरिनेछ भने गलत उत्तर दिएमा प्रत्येक गलत उत्तर बापत २० प्रतिशत अर्थात् ०.४ अङ्क कट्टा गरिनेछ । तर उत्तर नदिएमा त्यस बापत अङ्क दिइने छैन र अङ्क कट्टा पनि गरिने छैन ।
५. यस पाठ्यक्रममा जेसुकै लेखिएको भएता पनि पाठ्यक्रममा परेका ऐन, नियमहरू परीक्षाको मिति भन्दा ३ (तीन) महिना अगाडि (संशोधन भएका वा संशोधन भई हटाइएका वा थप गरी संशोधन भई) कायम रहेकालाई यस पाठ्यक्रममा रहेको सम्झनु पर्दछ ।
७. लिखित परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरूलाई मात्र अन्तर्वार्तामा सम्मिलित गराइनेछ ।
८. पाठ्यक्रम लागू मिति - २०५८/९/१७

लोक सेवा आयोग
नेपाल कृषि सेवा, प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, फिसरिज, एगू. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स,
एगू. इको. एण्ड मार्केटिङ्ग, भेटेरिनरी र लाइभस्टक पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह,
राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक
परीक्षाको पाठ्यक्रम

खण्ड (क) सामान्य विषय (सबै समूहका लागि अनिवार्य)

प्रश्नसंख्या :- २५

अङ्क :- ५०

१. चालू पञ्चवर्षीय योजनाको अवधारणा, उद्देश्य र प्राथमिकता ।
२. चालू पञ्चवर्षीय योजनामा कृषि विकासको उद्देश्य, नीति र बाली, फलफूल, तरकारी, मत्स्य, पशुपंक्षी आदि क्षेत्रगत विकास कार्यक्रमको प्राथमिकता, लक्ष्य एवं कार्यान्वयन रणनीति ।
३. कृषि तथा पशु विकास कार्यक्रम तर्जुमाका आधार र एकीकृत प्रसारसेवा कार्यक्रम ।
४. कृषि तथा पशु विकास कार्यक्रममा ऋण, उत्पादन सामग्री, कृषि औजार तथा उपकरण, बजार तथा मूल्य व्यवस्था ।
५. कृषि एवं पशु विकासमा सरकारी, सहकारी तथा निजी क्षेत्रको भूमिका ।
६. प्रमुख कृषि/पशुपंक्षी जन्य वस्तुहरुको उत्पादन लागत तथा मूल्य निर्धारण ।
७. नेपालको अर्थतन्त्रमा कृषि/पशु विकासको महत्व ।
८. वर्तमान कृषि र पशुसेवा विभागको संरचना र उपलब्धि ।
९. बढ्दो जनसंख्या वृद्धिदरको परिप्रेक्ष्यमा उत्पादन वृद्धिको लागि अपनाइने उत्पादन र उत्पादनोपरान्त (Post-harvest) प्रविधि ।
१०. कृषि विकासमा कृषि/पशु प्रसारको महत्व ।
११. कृषि/पशु प्रसारका विभिन्न तरीकाहरु तिनको तुलनात्मक फाइदा र सीमितताहरु ।
  - (क) व्यक्तिगत तरीका (Individual method)
  - (ख) समूहगत तरीका (Group method)
  - (ग) सामुदायिक तरीका (Community method)
१२. कृषि/पशु विकासमा समूह पद्धति प्रकृया र कार्यान्वयन, अगुवा कृषक छनौटको आधार भूमिका र परिचालन ।
१३. कृषि/पशु प्रसारमा प्रदर्शन कार्यक्रमको उद्देश्य, सीमितता र प्रभावकारिता ।
१४. कृषि/पशु विकास कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा जिल्ला प्रोफाइल (District Profile) को महत्व ।
१५. कार्यक्रममा कार्यान्वयन स्तरमा सुपरिवेक्षण, अनुगमन एवं मूल्यांकनको भूमिका ।
१६. नेपालको कृषि/पशु सेवा कार्यक्रममा महिला एवं युवाको भूमिका ।
१७. नेपालको कृषि विकास कार्यक्रमका प्रमुख समस्याहरु ।
१८. कृषि/पशु विकासका लागि सञ्चार कार्यक्रमको आवश्यकता ।
१९. कृषि/पशु विकासका लागि तालीम कार्यक्रमको भूमिका ।
२०. कृषि विकासमा ग्रामीण पूर्वाधार (सिंचाइ, कृषि सडक आदि) को महत्व ।
२१. दिगो कृषि विकासका सिद्धान्तहरु ।
२२. कृषि/पशु विकास कार्यक्रममा स्थानीय निकायहरुको भूमिका ।

((समाप्त))

लोक सेवा आयोग
नेपाल कृषि सेवा, प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, फिसरिज, एगू. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स,
एगू. इको. एण्ड मार्केटिङ्ग, भेटेरिनरी र लाइभस्टक पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह,
राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक
परीक्षाको पाठ्यक्रम

खण्ड (ख) एगू. एक्सटेन्सन समूह सम्बन्धी विषय

प्रश्नसंख्या :- २५

अङ्क :- ५०

१. कृषि प्रसार परिचय
  - (क) कृषि प्रसारका अवधारणा तथा सिद्धान्तहरु ।
  - (ख) कृषि विकासमा कृषि प्रसारको महत्व ।
  - (ग) कृषि प्रसार कार्यकर्ता र निजमा हुनुपर्ने गुणहरु ।
  - (घ) कृषि विकास कार्यमा गैर सरकारी / निजी क्षेत्रको भूमिका
  - (ङ) लैङ्गिक अवधारणा
२. नेपालमा सञ्चालन भएका विभिन्न कृषि प्रसार पद्धतिहरु
  - (क) परम्परागत कृषि प्रसार पद्धति ।
  - (ख) एकीकृत ग्रामीण विकास परियोजनाहरु ।
  - (ग) ब्लक उत्पादन पद्धति ।
  - (घ) तालीम तथा भ्रमण पद्धति ।
  - (ङ) समूहगत कृषि प्रसार पद्धति ।
३. कृषि प्रसारका तरिकाहरु
  - (क) व्यक्तिगत सम्पर्क तरिका ।
  - (ख) समूहगत सम्पर्क तरिका ।
  - (ग) आम जनसमुदायगत सम्पर्क तरिका ।
४. हाल नेपालमा सञ्चालित विभिन्न कृषिप्रसार तरिकारहरु र तिनीहरुको सञ्चालन विधि
  - (क) समूह छलफल ।
  - (ख) नतिजा प्रदर्शन ।
  - (ग) उत्पादन प्रदर्शन ।
  - (घ) मिनिकिट प्रदर्शन ।
  - (ङ) कृषक दिवस ।
  - (च) कृषक भ्रमण ।
  - (छ) कृषि प्रदर्शनी ।
  - (ज) विभिन्न बाली उत्पादन प्रतियोगिताहरु ।
५. अगुवा कृषक तथा कृषक समूह
  - (क) अगुवा कृषकको परिचय ।
  - (ख) कृषि प्रसारमा अगुवा कृषकको भूमिका ।
  - (ग) कृषि विकास कार्यमा अगुवा कृषकहरुको परिचालन ।
  - (घ) कृषक समूहको परिचय र यसको महत्व ।
  - (ङ) कृषक समूह गठन प्रकृया ।
  - (च) कृषक समूहको प्रभावकारी परिचालन ।
  - (छ) कृषक समूह मार्फत कृषि प्रसार कार्य सञ्चालन ।
६. कृषि प्रसारमा स्थानीय नेतृत्वको भूमिका ।
७. उपयुक्त कृषि प्रसार तरिका छनौटका आधारहरु ।
८. कृषि सञ्चार
  - (क) कृषि सञ्चार र प्रविधि प्रसारणमा सञ्चारको महत्व ।
  - (ख) कृषि विकासमा रेडियो सञ्चारको महत्व ।
  - (ग) कृषि प्रसारमा श्रव्यदृष्य सामग्रीहरुको महत्व ।
९. कृषि तालीम

लोक सेवा आयोग
नेपाल कृषि सेवा, प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, फिसरिज, एगू. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स,
एगू. इको. एण्ड मार्केटिङ्ग, भेटेरिनरी र लाइभस्टक पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह,
राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक
परीक्षाको पाठ्यक्रम

- (क) कृषक तालीममा आवश्यकता पहिचानको महत्व ।
(ख) कृषि तालीममा श्रव्य दृष्य सामग्रीहरुको महत्व ।
(ग) प्रभावकारी तालीम सञ्चालनका आधारहरु ।
(घ) कृषक तालीम अनुगमन मूल्यांकन र कृषक अनुसरण तालीमको महत्व ।

नमूना प्रश्नहरु (Model Questions)

१. नतिजा प्रदर्शन कुन कृषि प्रसार तरिका भित्र पर्दछ ?
(क) व्यक्तिगत सम्पर्क तरिका (ख) समूहगत सम्पर्क तरिका
(ख) आम जनसमुदायगत तरिका (घ) माथिका सबै बेठीक ।
२. कुन कारणले कृषक समूह असफल हुन सक्छ ?
(क) सबै सदस्यहरुको क्रियाशील सहभागिता (ख) समूह सदस्यहरु बीच राम्रो एकता
(ख) पृथक पृथक चाहना अनुसारको कार्यक्रम तर्जुमा (घ) माथिका सबै बेठीक ।
३. प्रसार शिक्षाको दर्शनमा आधारित नभएको कुन हो ?
(क) ग्रामीण जनता बुद्धिमान छन्
(ख) ग्रामीण जनता नया ज्ञान प्राप्त गर्न इच्छुक छन्
(ख) प्राप्त ज्ञान प्रयोग गर्न चाहन्छन्
(घ) ज्ञान प्रयोग गर्दा नाफा नोक्सानको वास्ता गर्दैनन्
४. वातावरण सुहाउंदो कृषि प्रविधिमा .....
(क) रासायनिक मलको अधिकतम प्रयोग गरिन्छ
(ख) किटनासक औषधीको धेरै प्रयोग गरिन्छ
(ग) रोग र किरा अवरोध (Resistant) जातको प्रयोग गरिन्छ ।
(घ) धेरै भिरालो जमिनमा पनि खनजोत गरिन्छ ।
५. कृषक तालीममा महिला सहभागिता बढाउन .....
(क) गाउँघरमै घुम्ती तालिमको आयोजना गर्नुपर्छ
(ख) एक ठाउँबाट २३ जना महिलालाई तालीममा पठाउनु पर्छ
(ग) महिला प्रशिक्षक संख्या बढाउनु पर्छ
(घ) माथिका सबै ठीक छन्

द्रष्टव्य

१. निम्नलिखित एकाइबाट देहाय अनुसार प्रश्नहरु सोधिने छन् :

पाठ्यक्रमको एकाइ	प्रश्न संख्या
१	२ देखि ४ प्रश्नहरु
२	३ देखि ६ प्रश्नहरु
३	२ देखि ४ प्रश्नहरु
४	३ देखि ६ प्रश्नहरु
५	३ देखि ६ प्रश्नहरु
६	१ देखि २ प्रश्नहरु
७	१ देखि २ प्रश्नहरु
८	२ देखि ४ प्रश्नहरु
९	२ देखि ४ प्रश्नहरु
जम्मा	२५ प्रश्नहरु